Zbiór Orzeczeń

POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 14 listopada 2013 r.*

Dyrektywa 93/13/EWG — Artykuł 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem — Umowy konsumenckie — Umowa pożyczki hipotecznej — Postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką — Właściwość sądu krajowego rozpoznającego wniosek o wszczęcie egzekucji — Nieuczciwe warunki — Kryteria oceny

W sprawach połączonych C-537/12 i C-116/13

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja (Hiszpania) i Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca (Hiszpania) postanowieniami z dnia 15 listopada 2012 r. i 26 lutego 2013 r., które wpłynęły do Trybunału, odpowiednio, w dniach 26 listopada 2012 r. i 11 marca 2013 r., w postępowaniach:

Banco Popular Español SA

przeciwko

Marii Teodolindzie Rivas Quichimbo,

Wilmarowi Edgarowi Cunowi Pérezowi (C-537/12),

oraz

Banco de Valencia SA

przeciwko

Joaquínowi Valldeperasowi Tortosie,

Maríi Ángeles Miret Jaume (C-116/13),

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano (sprawozdawca), prezes izby, M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits, M. Berger i S. Rodin, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

* Język postępowania: hiszpański.

postanowiwszy, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem zgodnie z art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem,

wydaje następujące

Postanowienie

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29).

2 Wnioski te zostały złożone w ramach dwóch sporów między, po pierwsze, Banco Popular Español SA (zwanym dalej „Banco Popular") a M.T. Rivas Quichimbo i W.E. Cunem Pérezem, a po drugie, Banco de Valencia SA (zwanym dalej „Banco de Valencia") a J. Valldeperasem Tortosą i M.A. Miret Jaume w przedmiocie uregulowania niespłaconych długów wynikających z umów pożyczki hipotecznej zawartych między wskazanymi stronami.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motyw szesnasty dyrektywy 93/13 stanowi:

„mając na uwadze [...] [że] sprzedawca lub dostawca spełnia wymóg działania w dobrej wierze, jeżeli traktuje on drugą stronę umowy w sposób sprawiedliwy i słuszny, należycie uwzględniając jej prawnie uzasadnione roszczenia [...]".

4 Artykuł 3 wskazanej dyrektywy stanowi:

„1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, są uznawane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodując znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron, ze szkodą dla konsumenta.

2. Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

[...]

3. Załącznik zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe".

5 Artykuł 4 ust. 1 omawianej dyrektywy stanowi:

„Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy [w chwili zawarcia umowy], do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem [zawarciem] umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna".

6 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków".

7 Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami".

8 W pkt 1 załącznika do dyrektywy wyliczone zostały wskazane w jej art. 3 ust. 3 warunki. Załącznik ten ma następujące brzmienie:

„1. Warunki, których celem lub skutkiem jest:

[...]

e) nałożenie na konsumenta obowiązku wniesienia rażąco wysokiego odszkodowania w razie niewykonania przez niego zobowiązań;

[...]

g) umożliwienie sprzedawcy lub dostawcy wypowiedzenia umowy zawartej na czas nieokreślony bez właściwego powiadomienia, chyba że istnieją ku temu poważne podstawy.

2. Zakres lit. g), j) i l)

a) Litera g) nie narusza warunków, zgodnie z którymi dostawca usług finansowych rezerwuje sobie prawo do jednostronnego rozwiązania umowy zawartej na czas nieokreślony bez wcześniejszego zawiadomienia, jeżeli istnieją ku temu uzasadnione powody, pod warunkiem że dostawca zobowiązany jest do niezwłocznego zawiadomienia drugiej strony lub stron umowy o rozwiązaniu umowy.

[...]".

Prawo hiszpańskie

9 W prawie hiszpańskim przed nieuczciwymi warunkami umownymi chroniła początkowo konsumentów Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (ustawa ogólna 26/1984 o ochronie konsumentów i użytkowników) z dnia 19 lipca 1984 r. (BOE nr 176 z dnia 24 lipca 1984 r., s. 21686).

10 Ustawa ta została następnie zmieniona Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (ustawą 7/1998 w sprawie ogólnych warunków umów) z dnia 13 kwietnia 1998 r. (BOE nr 89 z dnia 14 kwietnia 1998 r., s. 12304), za pomocą której dyrektywę 93/13 transponowano do hiszpańskiego prawa wewnętrznego.

11 Wreszcie ustawa ogólna 26/1984, zmieniona ustawą 7/1998, została skodyfikowana w drodze Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (królewskiego dekretu z mocą ustawy

1/2007 w sprawie zatwierdzenia jednolitego tekstu ustawy ogólnej o ochronie konsumentów i użytkowników i innych ustaw dodatkowych) z dnia 16 listopada 2007 r. (BOE nr 287 z dnia 30 listopada 2007 r., s. 49181).

12 Zgodnie z treścią art. 82 omawianego królewskiego dekretu z mocą ustawy:

„1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, oraz wszelkie praktyki, na które nie została wyrażona wyraźna zgoda, uznaje się za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodując znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron, ze szkodą dla konsumenta i użytkownika.

[...]

3. Nieuczciwy charakter postanowienia umownego ocenia się, mając na względzie charakter towarów lub usług będących przedmiotem umowy i uwzględniając wszystkie okoliczności, jakie miały miejsce w dacie zawarcia umowy, jak również wszystkie pozostałe postanowienia umowy lub innej umowy, od której dana umowa zależy.

4. Niezależnie od postanowień powyższych ustępów, zgodnie z treścią art. 85–90 za nieuczciwe uważa się warunki umowne, które:

a) uzależniają umowę od woli przedsiębiorcy,

b) ograniczają prawa konsumenta i użytkownika,

c) powodują brak wzajemności umowy,

d) nakładają na konsumenta lub użytkownika obowiązek ustanowienia nieproporcjonalnych gwarancji lub też nienależnie obciążają go ciężarem dowodu,

e) skutkują nierównowagą w stosunku do zawarcia i wykonania umowy lub

f) są sprzeczne z regułami ochrony konkurencji i mającego zastosowanie prawa”.

13 Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil w wersji obowiązującej w dniu wszczęcia postępowania głównego (zwany dalej „kodeksem postępowania cywilnego”) reguluje w zawartym w tytule IV księgi III rozdziale V, zatytułowanym „Egzekucja z rzeczy zabezpieczonych hipoteką lub zastawem”, a w szczególności w art. 681–698, postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

14 Artykuł 695 kodeksu postępowania cywilnego stanowi:

„1. W postępowaniach, o których mowa w niniejszym rozdziale, powództwo opozycyjne dłużnika jest dopuszczalne jedynie wówczas, jeśli opiera się na następujących podstawach:

(1) wygaśnięciu zabezpieczenia, względnie zabezpieczonej wierzytelności, o ile przedłożone zostanie zaświadczenie z rejestru, z którego wynika wykreślenie hipoteki lub w odpowiednim przypadku prawa zastawu bez przeniesienia posiadania (prawa zastawu rejestrowego), albo akt notarialny potwierdzający wpłynięcie płatności lub wygaśnięcie zabezpieczenia;

(2) błędzie w ustalaniu kwoty wymagalnej, jeśli zabezpieczone roszczenie stanowi saldo zamknięcia rachunku między wierzycielem i dłużnikiem w postępowaniu egzekucyjnym. Dłużnik w postępowaniu egzekucyjnym powinien przedłożyć swój egzemplarz wyciągu z konta i zarzut jest dopuszczalny tylko wtedy, jeśli ujęte w nim saldo odbiega od salda wynikającego z wyciągu z konta, przedłożonego przez wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym.

[...]

(3) [...] ustanowieniu na [...] rzeczach dalszego prawa zastawu czy hipoteki [...] wpisanych [w księdze wieczystej] przed datą wpisu będącego podstawą wszczęcia postępowania egzekucyjnego, co należy stwierdzić przez sprawdzenie odpowiedniego odnotowania wpływu do ksiąg wieczystych.

2. W przypadku wniesienia zarzutu zgodnie z ust. 1 urzędnik sekretariatu sądu wstrzymuje egzekucję i wzywa strony na posiedzenie sądu, który wydał nakaz egzekucyjny, przy czym termin tego posiedzenia nie może zostać wyznaczony wcześniej niż cztery dni od wezwania. Podczas tego posiedzenia sąd wysłuchuje stanowisk stron, dopuszcza przedłożone dokumenty oraz w ciągu dwóch dni podejmuje mające postać postanowienia odpowiednie rozstrzygnięcie.

[...]".

15 Artykuł 698 kodeksu postępowania cywilnego stanowi:

„1. Rozstrzygnięcia w przedmiocie wszelkich skierowanych przez dłużnika, przez niebędącą posiadaczem osobę trzecią lub osobę zainteresowaną i nieobjętych powyższymi artykułami zarzutów, łącznie z zarzutami dotyczącymi nieważności tytułu, jak również wymagalności, pewności, wygaśnięcia lub wysokości wierzytelności, podejmowane są w ramach stosownego postępowania, przy czym nie prowadzi to do zawieszenia lub opóźnienia postępowania przewidzianego w niniejszym rozdziale.

[...]

2. Podnosząc zarzut zgodnie z ust. 1 lub też w ramach następującego po nim postępowania, możliwe jest zgłoszenie wniosku o zapewnienie skuteczności zapadającego w jego ramach rozstrzygnięcia poprzez zajęcie całości lub części kwoty, która ma być zapłacona wierzycielowi zgodnie z procedurą uregulowaną w niniejszym rozdziale.

Sąd zarządza wymienione zajęcie, wydając zarządzenie na podstawie przedłożonych dokumentów, jeśli uzna podniesione powody za wystarczające. Jeżeli wnioskodawca w sposób oczywisty nie dysponuje wystarczającą zdolnością płatniczą, sąd musi zażądać od niego uprzednio wystarczającego zabezpieczenia na poczet odsetek za zwłokę i ewentualnych innych roszczeń odszkodowawczych wierzyciela.

3. W przypadku gdy wierzyciel udzieli uznanego przez sąd za wystarczające zabezpieczenia kwoty, której zajęcie zarządzono w drodze postępowania wymienionego w ust. 1, zajęcie zostaje zniesione".

16 Artykuł 131 Ley Hipotecaria (ustawy o hipotece), której ujednolicony tekst został zatwierdzony dekretem z dnia 8 lutego 1946 r. (BOE nr 58 z dnia 27 lutego 1946 r., s. 1518), w wersji obowiązującej w czasie, gdy miały miejsce okoliczności faktyczne w postępowaniu głównym, stanowi:

„Wpisane do księgi wieczystej ostrzeżenia dotyczące złożenia wniosku o wykreślenie hipoteki lub inne wpisy, których dokonano na podstawach innych niż te mogące uzasadniać zawieszenie egzekucji, są wykreślane na podstawie postanowienia o wykreśleniu, o którym mowa w art. 133, jeśli dokonano ich już po zamieszczeniu wzmianki o wydaniu zaświadczenia o obciążeniach. Akt potwierdzający spłacenie hipoteki nie może zostać wpisany do księgi wieczystej dopóty, dopóki ww. wzmianka nie zostanie, na podstawie odpowiedniego postanowienia sądu, wykreślona".

17 Artykuł 153a omawianej ustawy stanowi:

„[...] Strony mogą uzgodnić, że w przypadku egzekucji należną kwotą jest kwota wynikająca z wyliczenia dokonanego przez udzielającą kredytu instytucję finansową w określony przez strony na piśmie sposób.

W określonym przez strony terminie wymagalności lub po jego przedłużeniu przeprowadza się egzekucję wierzytelności zabezpieczonej hipoteką na podstawie art. 129 i 153 niniejszej ustawy oraz odpowiednich przepisów kodeksu postępowania cywilnego".

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

Sprawa C-537/12

18 W dniu 28 maja 2005 r. W.E. Cun Pérez i M.T. Rivas Quichimbo zawarli umowę pożyczki na kwotę 107 300 EUR, zabezpieczoną hipoteką na nieruchomości mieszkaniowej.

19 Z dniem 31 października 2009 r. dłużnicy przestali spłacać raty pożyczki.

20 Na wniosek Banco Popular z dnia 20 stycznia 2012 r. Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja (sąd pierwszej instancji nr 1 w Catarroja) postanowił o wszczęciu egzekucji z obciążonej nieruchomości postanowieniem z dnia 8 lutego 2012 r., wzywając dłużników do zapłaty kwoty 97 667,49 EUR tytułem pozostałej do spłaty należności głównej oraz 17 962,02 EUR tytułem odsetek i kosztów.

21 W dniu 18 maja 2012 r. M.T. Rivas Quichimbo, reprezentowana przez adwokata wyznaczonego w następstwie jej wniosku o przyznanie pomocy w zakresie kosztów postępowania, podniosła zarzut wobec postanowienia o wszczęciu egzekucji, powołując się w szczególności na nieuczciwy charakter warunku umowy pożyczki zwanego „klauzulą dolnego progu", gwarantującego instytucji kredytowej minimalną stopę odsetek, w razie gdyby stopa przyjęta jako stopa referencyjna spadła poniżej określnej wartości, przez co w istocie pożyczka o zmiennym oprocentowaniu przekształca się w pożyczkę o stałym oprocentowaniu.

22 Na rozprawie w dniu 10 lipca 2012 r., gdy wskazany pełnomocnik podtrzymał argument dotyczący nieuczciwego charakteru omawianego warunku umownego, Banco Popular podniósł, że warunek ów nie znajduje się na enumeratywnej liście podstaw wskazanych w art. 695 kodeksu postępowania cywilnego i że w związku z tym dłużnik powinien w tym względzie wszcząć odrębne postępowanie rozpoznawcze.

23 W tych okolicznościach zarządzeniem z dnia 15 października 2012 r. Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja poinformował strony, dając im możliwość przedstawienia uwag, o swoich wątpliwościach w zakresie zgodności hiszpańskiego prawa procesowego z ramami prawnymi ustanowionymi przez dyrektywę 93/13.

24 Sąd wyjaśnił w szczególności, że gdy wierzyciel wybiera do celów przymusowej egzekucji postępowanie egzekucyjne z hipoteki, jedynie wszczęcie postępowania rozpoznawczego przed właściwym sądem, niemające skutku zawieszającego, pozwala podnieść zarzut nieuczciwego charakteru jednego z warunków umowy pożyczki, stanowiącej podstawę dochodzonego długu. W tych okolicznościach, z uwagi na brak możliwości dokonania na etapie egzekucji oceny, z urzędu lub na wniosek jednej ze stron, takiego nieuczciwego charakteru, niezwykle trudne dla hiszpańskiego sądu jest zaradzenie istniejącej w postępowaniu egzekucyjnym z hipoteki nierównowadze między konsumentem a przedsiębiorcą.

25 Hiszpańskie przepisy regulujące to postępowanie mogą więc godzić w skuteczność ochrony konsumentów, zamierzoną w dyrektywie 93/13.

26 Można tak również stwierdzić na podstawie wyroku z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie C-618/10 Banco Español de Crédito, pkt 53, w którym Trybunał doszedł do takiego samego wniosku w odniesieniu do systemu proceduralnego nakazu zapłaty takiego jak ten obowiązujący w Hiszpanii, ze względu na to, że „nie zezwala sądowi rozpatrującemu pozew o nakaz zapłaty ocenić z urzędu, in limine litis ani na żadnym innym etapie postępowania – mimo że dysponuje on już niezbędnymi w tym celu informacjami na temat stanu prawnego i faktycznego – nieuczciwego charakteru warunków znajdujących się w umowie zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, w braku sprzeciwu wniesionego przez tego ostatniego".

27 W tych okolicznościach Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) [C]zy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie istnieniu przepisów państwa członkowskiego, które nie zezwalają sądowi prowadzącemu postępowanie egzekucyjne z hipoteki, takie jak postępowanie uregulowane w art. 681–695 [kodeksu postępowania cywilnego], na zbadanie z urzędu lub na wniosek strony nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie między przedsiębiorcą a konsumentem, niezależnie od tego, czy konsument wniósł w tym względzie zarzut[?]

2) Zarówno w przypadku gdy odpowiedź na powyższe pytania będzie twierdząca, jak i w przypadku gdy będzie ona przecząca [...], czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie istnieniu przepisów państwa członkowskiego, które nie zezwalają sądowi prowadzącemu postępowanie egzekucyjne z hipoteki, takie jak postępowanie uregulowane w art. 681–695 [kodeksu postępowania cywilnego], na zawieszenie rzeczonego postępowania w przypadku późniejszego wszczęcia postępowania rozpoznawczego, którego przedmiotem jest żądanie uznania nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie między przedsiębiorcą a konsumentem, a która to umowa stanowiła podstawę do wszczęcia przywołanego postępowania egzekucyjnego[?]".

Sprawa C-116/13

28 W dniu 26 lipca 2007 r. J. Valldeperas Tortosa i M.A. Miret Jaume podpisali w formie aktu notarialnego z Banco de Valencia umowę kredytu na zakup nieruchomości na kwotę 300 000 EUR w celu sfinansowania zakupu mieszkania. W tym samym dokumencie kredytobiorcy obciążyli hipotekę finansowanej nieruchomości z tytułu gwarancji zwrotu pożyczki.

29 Wspomniana umowa przewidywała w szczególnej klauzuli, zatytułowanej „Wcześniejsza wymagalność spłaty pożyczki hipotecznej", że instytucja kredytowa w razie braku spłaty jakichkolwiek zobowiązań umownych może rozwiązać jednostronnie umowę pożyczki bez okresu wypowiedzenia i zażądać zwrotu pozostałej do spłaty kwoty pożyczki, odsetek i kosztów. Zgodnie z tą klauzulą bank mógł w szczególności rozwiązać umowę z chwilą pierwszego braku spłaty raty miesięcznej i nie musiał przy tym uwzględniać faktu, że dłużnicy wcześniej dochowywali warunków umownych.

30 Dłużnicy nie zapłacili czterech rat pożyczki od marca do czerwca 2012 r., w związku z czym Banco de Valencia postanowił o natychmiastowej wymagalności spłaty i w dniu 5 czerwca 2012 r. wszczął postępowanie egzekucyjne z hipoteki w celu uzyskania spłaty w kwocie 279 540,58 EUR tytułem zaległego kapitału oraz według wstępnych obliczeń 83 862,17 EUR tytułem odsetek za zwłokę należnych od notarialnego rozliczenia dołączonego do pozwu, wraz z kosztami.

31 Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca (sąd pierwszej instancji w Palmie de Mallorca), do którego wpłynął wniosek o wszczęcie egzekucji, wyraził wątpliwości, podobnie jak Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja, co do zgodności hiszpańskiego postępowania egzekucyjnego z hipoteki z dyrektywą 93/13. Zgodnie z zasadami tego postępowania właściwy sąd nie ma prawa, po pierwsze, badać z urzędu przed zarządzeniem wszczęcia egzekucji, czy zawarty w umowie pożyczki hipotecznej warunek ma nieuczciwy charakter, ponieważ zadanie owego sądu ogranicza się do formalnej analizy tytułu egzekucyjnego i dołączonej do niego dokumentacji, a po drugie, zawiesić postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, jeżeli dłużnik wszczął postępowanie rozpoznawcze w celu uzyskania stwierdzenia takiego nieuczciwego charakteru.

32 A zatem przypominając pogląd wyrażony przez rzecznik generalną J. Kokott w opinii w sprawie C-415/11 Aziz, zakończonej wyrokiem z dnia 14 marca 2013 r., Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca stwierdził, że ten system proceduralny może być niezgodny z systemem ustanowionym dyrektywą 93/13 w wykładni zgodnej z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w tej dziedzinie (zob. wyroki: z dnia 27 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych od C-240/98 do C-244/98 Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, Rec. s. I-4941; z dnia 26 października 2006 r. w sprawie C-168/05 Mostaza Claro, Zb.Orz. s. I-10421; z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-243/08 Pannon GSM, Zb.Orz. s. I-4713; ww. wyrok w sprawie Banco Español de Crédito). Wynika z niej bowiem, że sąd krajowy zawsze powinien zbadać z urzędu nieuczciwy charakter warunku umownego objętego zakresem zastosowania wskazanej dyrektywy, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego.

33 Ponadto Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca uznał, że rozpoznanie sprawy głównej wymaga rozstrzygnięcia innych kwestii, dotyczących w szczególności wykładni pojęcia „nieuczciwego warunku" w świetle art. 3 ust. 1 i 3 omawianej dyrektywy, a także pkt 1 lit. e) i g) oraz pkt 2 lit. a) załącznika do niej. Zgodność z tymi przepisami warunku będącego przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, dotyczącego wcześniejszej wymagalności spłaty pożyczki hipotecznej, nie była bowiem jednoznaczna.

34 W tych okolicznościach Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy hiszpańskie postępowanie dotyczące egzekucji z hipoteki jest zgodne z art. 7 [dyrektywy 93/13] w zakresie, w jakim nie zezwala ono na kontrolę sądową z urzędu, jako przesłanki dla wydania postanowienia o wszczęciu egzekucji, warunku o jednostronnym przedterminowym rozwiązaniu umowy pożyczki przez bank, który to warunek uznany jest za nieuczciwy jako taki oraz w jego konkretnym zastosowaniu w niniejszej sprawie, i jest konieczny dla otwarcia dla przedsiębiorcy udzielającego kredytu uprzywilejowanej drogi egzekucji?

2) Jaki z punktu widzenia art. 7 [dyrektywy 93/13] powinien być zakres interwencji sądu wobec rzeczonego warunku przy wydawaniu przez niego postanowienia o wszczęciu egzekucji w postępowaniu dotyczącym egzekucji z hipoteki?

3) Czy można uznać z punktu widzenia art. 3 ust. 1 i 3 [dyrektywy 93/13] oraz pkt 1 lit. e) i g) i pkt 2 lit. a) załącznika do niej za nieuczciwy jako taki oraz z uwagi na jego szczególne zastosowanie w niniejszym przypadku warunek umowny, który zezwala instytucji finansowej będącej kredytodawcą na jednostronne rozwiązanie umowy kredytu z całkowicie obiektywnych powodów, z których niektóre nie pozostają w związku z samą umową, a w niniejszym przypadku, wobec braku zapłaty czterech miesięcznych rat hipotecznych?".

35 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 20 czerwca 2013 r. sprawy C-537/12 i C-116/13 zostały połączone do celów procedury ustnej i wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

36 Zgodnie z przepisem art. 99 regulaminu postępowania, jeżeli pytanie skierowane w trybie prejudycjalnym jest identyczne z pytaniem, w którego przedmiocie Trybunał już orzekał, jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne można wywieść w sposób jednoznaczny z orzecznictwa lub jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie pozostawia żadnych uzasadnionych wątpliwości, Trybunał może w każdej chwili, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem.

37 W niniejszych sprawach połączonych należy zastosować powyższy przepis.

W przedmiocie obu pytań prejudycjalnych w sprawie C-537/12 i dwóch pierwszych pytań prejudycjalnych w sprawie C-116/13

38 We wskazanych pytaniach, które należy rozpatrywać łącznie, sądy odsyłające stawiają w istocie pytanie o to, czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie istnieniu w państwie członkowskim przepisów takich jak te będące przedmiotem sporu w postępowaniach głównych, zgodnie z którymi sąd rozpoznający wniosek o wszczęcie egzekucji nie może, w ramach postępowania egzekucyjnego z hipoteki, ani badać, czy to z urzędu, czy na wniosek konsumenta, czy warunek zawarty w umowie będącej podstawą egzekwowanego długu i tytułu egzekucyjnego ma nieuczciwy charakter, ani zarządzić środków tymczasowych gwarantujących pełną skuteczność ostatecznego rozstrzygnięcia sądu prowadzącego odpowiednie postępowanie rozpoznawcze, który jest właściwy do zbadania nieuczciwego charakteru tego warunku.

39 W tym względzie zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 44).

40 Ze względu na tę słabszą pozycję jednej ze stron art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przewiduje, że nieuczciwe warunki nie będą wiążące dla konsumenta. Jak wynika z orzecznictwa, jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron umowy materialną równowagą, która przywraca równość stron (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 45).

41 W tym kontekście Trybunał wielokrotnie podkreślał, że sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne wchodzące w zakres stosowania dyrektywy mają nieuczciwy charakter, i do tego, by dokonawszy takiego badania, zniwelował brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

42 Trybunał ponadto orzekł, że dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się ona przepisom państwa członkowskiego, które nie zezwalają sądowi rozpatrującemu pozew o nakaz zapłaty ocenić z urzędu, in limine litis ani na żadnym innym etapie postępowania – mimo że dysponuje on niezbędnymi w tym celu wszelkimi informacjami na temat stanu prawnego i faktycznego – nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego odsetek za zwłokę znajdującego się w umowie zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, w braku sprzeciwu wniesionego przez tego ostatniego (ww. wyrok w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 57).

43 Ponadto w pkt 64 ww. wyroku w sprawie Aziz Trybunał uznał, że dyrektywę tę należy interpretować w taki sposób, iż sprzeciwia się ona przepisom państwa członkowskiego, które, choć nie przewidują w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką możliwości podniesienia zarzutów opartych na nieuczciwym charakterze stanowiącego podstawę tytułu

egzekucyjnego warunku umownego, nie pozwalają również sądowi prowadzącemu postępowanie rozpoznawcze, właściwemu do dokonania oceny nieuczciwego charakteru takiego warunku, na przyjęcie środków tymczasowych, a zwłaszcza na zawieszenie tego postępowania egzekucyjnego, podczas gdy zarządzenie takich środków jest konieczne do zapewnienia pełnej skuteczności jego ostatecznego rozstrzygnięcia.

44 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że odpowiedź, której należy udzielić na przedstawione w trybie prejudycjalnym pytania, można jednoznacznie wywieść z powyższego orzecznictwa, ponieważ pytania te dotyczą w istocie określenia, zgodnie z omawianą dyrektywą, roli sądu właściwego do zarządzenia wszczęcia egzekucji z hipoteki, w ramach tego samego systemu proceduralnego, który był analizowany przez Trybunał w ww. wyroku w sprawie Aziz.

45 W tym względzie należy stwierdzić, że w braku harmonizacji krajowych mechanizmów egzekucji przymusowej zasady dotyczące, po pierwsze, wnoszenia zarzutów, jakie można podnieść w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, oraz, po drugie, uprawnień przyznanych na tym etapie sądowi rozpoznającemu wniosek o wszczęcie egzekucji do przeprowadzenia analizy zgodności z prawem stanowiących podstawę tytułu egzekucyjnego warunków umownych należą do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej, jednak pod warunkiem, że zasady te nie są mniej korzystne niż w wypadku podobnych sytuacji podlegających prawu wewnętrznemu (zasada równoważności) ani nie są ukształtowane w taki sposób, aby uniemożliwić w praktyce lub uczynić nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii (zasada skuteczności) (zob. analogicznie ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 50).

46 W odniesieniu do zasady równoważności należy stwierdzić, że Trybunał nie dysponuje żadnym elementem mogącym wzbudzać wątpliwości co do zgodności z nią przepisów będących przedmiotem postępowań głównych.

47 Z akt sprawy wynika bowiem, że hiszpański system proceduralny zakazuje sądowi rozpoznającemu wniosek o wszczęcie egzekucji, w ramach postępowania egzekucyjnego z hipoteki, bądź to badania, czy to z urzędu, czy na wniosek strony, umowy, z której wynika dług będący przedmiotem roszczenia pod kątem innych powodów niż wyraźnie wymienione podstawy zarzutu, bądź to przyjęcia środków tymczasowych gwarantujących pełną skuteczność ostatecznego rozstrzygnięcia sądu prowadzącego postępowanie rozpoznawcze, nie tylko wówczas, gdy bada on, czy warunek zawarty w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ma nieuczciwy charakter w świetle art. 6 dyrektywy 93/13, lecz również gdy sprawdza brak zgodności takiego warunku z krajowymi przepisami dotyczącymi porządku publicznego, czego sprawdzenie jest jego zadaniem.

48 W odniesieniu do zasady skuteczności należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w każdym przypadku analiza kwestii, czy przepis krajowego prawa procesowego powoduje, iż stosowanie prawa Unii staje się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, uwzględniać musi miejsce tego przepisu w całym postępowaniu, tryb tego postępowania i jego szczególne cechy przed różnymi sądami krajowymi (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 53).

49 W niniejszym przypadku z przedstawionych Trybunałowi akt sprawy wynika, że zgodnie z art. 695 kodeksu postępowania cywilnego w postępowaniach w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką dłużnik w postępowaniu egzekucyjnym może wnieść zarzut jedynie wówczas, gdy dotyczy on wygaśnięcia zabezpieczenia lub zabezpieczonej wierzytelności lub błędu w ustalaniu kwoty wymagalnej, gdy zabezpieczone roszczenie stanowi saldo zamknięcia rachunku między wierzycielem i dłużnikiem w postępowaniu egzekucyjnym czy też ustanowienia dalszego prawa zastawu czy hipoteki wpisanych do księgi wieczystej przed datą wpisu obciążenia będącego podstawą wszczęcia postępowania.

50 Zgodnie z art. 698 kodeksu postępowania cywilnego rozstrzygnięcia w przedmiocie wszelkich innych podnoszonych przez dłużnika zarzutów, łącznie z tymi dotyczącymi nieważności tytułu, jak również wymagalności, pewności, wygaśnięcia lub wysokości wierzytelności, wydawane są w drodze stosownego orzeczenia, przy czym nie prowadzi to do zawieszenia lub opóźnienia sądowego postępowania egzekucyjnego przewidzianego we wskazanym rozdziale.

51 Ponadto zgodnie z art. 131 hiszpańskiej ustawy o hipotece wpisane do księgi wieczystej ostrzeżenia dotyczące złożenia wniosku o wykreślenie hipoteki lub inne wpisy, których dokonano na podstawach innych niż te mogące uzasadniać zawieszenie egzekucji, są wykreślane na podstawie postanowienia o wykreśleniu, o którym mowa w art. 133 tej ustawy, jeśli zostały one dokonane już po zamieszczeniu wzmianki o wydaniu zaświadczenia o obciążeniach.

52 Z powyższego wynika tymczasem, że w ramach hiszpańskiego systemu proceduralnego ostateczne przysądzenie osobie trzeciej własności nieruchomości obciążonej hipoteką ma zawsze nieodwracalny charakter, nawet jeśli nieuczciwy charakter warunku umownego kwestionowanego przez konsumenta przed sądem w postępowaniu rozpoznawczym pociąga za sobą uznanie nieważności przeprowadzonego postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką; nie dotyczy to jedynie przypadku, w którym konsument ten wpisał do księgi wieczystej ostrzeżenie dotyczące złożenia wniosku o wykreślenie hipoteki jeszcze przed zamieszczeniem ww. wzmianki (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 57).

53 W tym względzie należy jednak stwierdzić, że biorąc pod uwagę przebieg i szczególne cechy rozpatrywanego w postępowaniu głównym postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, należy uznać taką ewentualność za mało prawdopodobną ze względu na to, iż istnieje znaczne prawdopodobieństwo, że dany konsument nie wpisze ostrzeżenia w wyznaczonym w tym celu terminie albo ze względu na niezwykle szybkie przeprowadzenie danego postępowania egzekucyjnego, albo też ze względu na to, że nie zna on lub nie rozumie zakresu swoich praw (zob. ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 58).

54 Tymczasem Trybunał orzekł już w pkt 59 ww. wyroku w sprawie Aziz, że taki system proceduralny może naruszać skuteczność ochrony zamierzonej dyrektywą 93/13, ponieważ sąd prowadzący postępowanie rozpoznawcze, do którego konsument wniósł powództwo, podnosząc w nim nieuczciwy charakter warunku umowy stanowiącego podstawę tytułu egzekucyjnego, jest pozbawiony możliwości zarządzenia środków tymczasowych skutkujących zawieszeniem lub opóźnieniem postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, podczas gdy zarządzenie takich środków jest konieczne do zapewnienia pełnej skuteczności jego ostatecznego rozstrzygnięcia.

55 Podobnie należy stwierdzić, że taki system proceduralny – jako że zakazuje sądowi rozpoznającemu wniosek o wszczęcie egzekucji bądź to badania, czy to z urzędu, czy na wniosek strony, czy warunek zawarty w umowie będącej podstawą egzekwowanego długu i w niniejszym przypadku tytułu egzekucyjnego ma nieuczciwy charakter, bądź to zarządzenia środków tymczasowych mogących zawiesić lub opóźnić postępowanie egzekucyjne z hipoteki, gdy zarządzenie takich środków jest niezbędne do zagwarantowania pełnej skuteczności ostatecznego rozstrzygnięcia sądu prowadzącego postępowanie rozpoznawcze, przed którym konsument podniósł nieuczciwy charakter warunku – może godzić w skuteczność ochrony zamierzonej w dyrektywie 93/13.

56 Jak bowiem orzekł Trybunał, w braku takiej możliwości we wszystkich przypadkach, w których, tak jak w postępowaniach głównych, egzekucja z nieruchomości obciążonej hipoteką została przeprowadzona jeszcze przed wydaniem przez sąd prowadzący postępowanie rozpoznawcze rozstrzygnięcia uznającego stanowiący podstawę ustanowienia hipoteki warunek umowny za nieuczciwy i, co za tym idzie, uznającego przeprowadzone postępowanie egzekucyjne za nieważne, rozstrzygnięcie to pozwala na zapewnienie temu konsumentowi jedynie następczej ochrony prawnej w formie odszkodowania, co jest

rozwiązaniem tylko częściowym i niedostatecznym, które nie jest ani odpowiednim, ani skutecznym środkiem do realizacji celu polegającego na zaprzestaniu stosowania tego warunku umownego – wbrew temu, co wynika z art. 7 ust. 1 dyrektywy (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 60).

57 Wniosek ten nasuwa się tym bardziej, gdy – tak jak w postępowaniach głównych – obciążoną hipoteką rzeczą jest mieszkanie poszkodowanego konsumenta i jego rodziny, a to dlatego, że poprzez zastosowanie tego mechanizmu ochrony konsumenta ograniczającego się do wypłaty odszkodowania nie można przeszkodzić ostatecznej i nieodwracalnej utracie tego mieszkania (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 61).

58 Wystarczyłoby więc, aby przedsiębiorcy wszczęli, o ile spełnione są ku temu przesłanki, takie postępowanie egzekucyjne z hipoteki, aby w istocie pozbawić konsumentów korzyści z ochrony zamierzonej dyrektywą 93/13, co jest też sprzeczne z orzecznictwem Trybunału, według którego szczególne cechy postępowania sądowego, toczącego się w ramach prawa krajowego pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, nie mogą stanowić elementu mogącego wpływać na ochronę prawną, z której powinien korzystać konsument na podstawie przepisów owej dyrektywy (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 62).

59 W tych okolicznościach wystarczy stwierdzić, że rozpatrywane w postępowaniach głównych przepisy hiszpańskie nie wydają się zgodne z zasadą skuteczności w zakresie, w jakim czynią niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym stosowanie ochrony, jaką dyrektywa zamierza przyznać konsumentom, w ramach postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką wszczętych przez przedsiębiorców przeciwko konsumentom (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 63).

60 W świetle powyższego na oba pytania w sprawie C-537/12 i na dwa pierwsze pytania w sprawie C-116/13 należy odpowiedzieć, iż dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie istnieniu w państwie członkowskim przepisów takich jak te będące przedmiotem sporu w postępowaniach głównych, zgodnie z którymi sąd rozpoznający wniosek o wszczęcie egzekucji nie może, w ramach postępowania egzekucyjnego z hipoteki, ani badać, czy to z urzędu, czy na wniosek konsumenta, czy warunek zawarty w umowie będącej podstawą egzekwowanego długu i tytułu egzekucyjnego ma nieuczciwy charakter, ani zarządzić środków tymczasowych, w tym w szczególności zawieszenia egzekucji, kiedy ich zarządzenie jest niezbędne do zagwarantowania pełnej skuteczności ostatecznego rozstrzygnięcia sądu prowadzącego odpowiednie postępowanie rozpoznawcze, który jest właściwy do zbadania nieuczciwego charakteru tego warunku.

W przedmiocie trzeciego pytania prejudycjalnego w sprawie C-116/13

61 We wskazanym pytaniu sąd odsyłający zwraca się w istocie o wyjaśnienia w kwestii wykładni art. 3 ust. 1 i 3 dyrektywy 93/13, a także pkt 1 lit. e) i g) i pkt 2 lit. a) załącznika do niej w celu dokonania oceny, czy warunek umowny będący przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, dotyczący „wcześniejszej wymagalności spłaty pożyczki hipotecznej", ma nieuczciwy charakter.

62 W tym względzie należy wyjaśnić, że w ww. wyroku w sprawie Aziz Trybunał stanął przed podobnym pytaniem, na które miał udzielić odpowiedzi w celu umożliwienia sądowi krajowemu sprawdzenia w szczególności, czy warunek dotyczący wcześniejszej wymagalności spłaty pożyczki hipotecznej w przypadku umów długoterminowych ma nieuczciwy charakter. W związku z tym odpowiedź na niniejsze pytanie można jednoznacznie wywieść z rozumowania przeprowadzonego w tamtym wyroku.

63 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału właściwość tej instytucji obejmuje dokonywanie wykładni pojęcia „nieuczciwych warunków", zawartego w art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w jej załączniku, a także wykładni kryteriów, jakie sąd krajowy może lub powinien stosować w toku badania warunku umownego w świetle przepisów tej dyrektywy, przy czym zadaniem sądu krajowego jest dokonanie skonkretyzowanej kwalifikacji danego warunku umownego w oparciu o wskazane kryteria

oraz w świetle okoliczności danej sprawy. Wynika stąd, że Trybunał powinien ograniczyć się w swej odpowiedzi do udzielenia sądowi odsyłającemu wskazówek, które ten ostatni powinien uwzględnić przy dokonywaniu oceny nieuczciwego charakteru rozpatrywanego warunku umownego (zob. wyrok z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie C-472/10 Invitel, pkt 22; ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 66).

64 Należy przy tym podnieść, że powołując się na pojęcia dobrej wiary i znaczącego braku równowagi na niekorzyść konsumenta pomiędzy wynikającymi z umowy prawami i obowiązkami stron, art. 3 ust. 1 omawianej dyrektywy definiuje jedynie w sposób abstrakcyjny elementy, które sprawiają, iż dany warunek umowny, który nie stanowił przedmiotu indywidualnych negocjacji, ma nieuczciwy charakter (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 67).

65 Jak zaś wyjaśnił Trybunał, aby ustalić, czy jakaś klauzula powoduje na niekorzyść konsumenta „znaczącą nierównowagę" praw i obowiązków stron wynikających z umowy, należy w szczególności wziąć pod uwagę zasady, jakie mają zgodnie z prawem krajowym zastosowanie w przypadku braku porozumienia stron w tym zakresie. Przeprowadzając taką analizę porównawczą, sąd krajowy będzie w stanie ocenić, czy i, w odpowiednim przypadku, w jakim zakresie umowa ta stawia konsumenta w sytuacji gorszej niż ta przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych. Podobnie właściwe w tym względzie wydaje się przeprowadzenie analizy sytuacji prawnej konsumenta pod kątem posiadanych przezeń zgodnie z prawem krajowym możliwości doprowadzenia do zaprzestania stosowania nieuczciwych warunków (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 68).

66 W odniesieniu do kwestii, w jakich okolicznościach taka nierównowaga powstaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary", należy stwierdzić, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału sąd krajowy musi w tym zakresie sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 69).

67 W tym kontekście należy przypomnieć, że załącznik, do którego odsyła art. 3 ust. 3 dyrektywy 93/13, zawiera jedynie przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków umownych, które mogą być uznane za nieuczciwe (ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 70).

68 W szczególności w pkt 1 lit. e) i g) omawianego załącznika wymienione są warunki, których celem lub skutkiem jest, po pierwsze, nałożenie na konsumenta obowiązku wniesienia rażąco wysokiego odszkodowania w razie niewykonania przez niego zobowiązań, a po drugie, umożliwienie przedsiębiorcy wypowiedzenia umowy zawartej na czas nieokreślony bez właściwego powiadomienia, chyba że istnieją ku temu poważne podstawy. W pkt 2 lit. a) wskazanego załącznika wyjaśniono poza tym, że pkt 1 lit. g) nie narusza warunków, zgodnie z którymi podmiot świadczący usługi finansowe rezerwuje sobie prawo do jednostronnego rozwiązania umowy zawartej na czas nieokreślony bez wcześniejszego zawiadomienia, jeżeli istnieją ku temu uzasadnione powody, pod warunkiem że przedsiębiorca ten zobowiązany jest do niezwłocznego zawiadomienia drugiej strony lub stron umowy o rozwiązaniu umowy.

69 To w świetle powyższych kryteriów Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca powinien dokonywać oceny, czy warunek dotyczący wcześniejszej wymagalności spłaty pożyczki hipotecznej, będący przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, zgodnie z którym instytucja kredytowa może jednostronnie rozwiązać umowę pożyczki zawartą na czas określony i zażądać tym samym spłaty pozostałej kwoty głównej pożyczki z odsetkami ze względu na uchybienie przez dłużnika przez ograniczony okres jego zobowiązaniom umownym, ma nieuczciwy charakter.

70 W tym względzie należy wyjaśnić, że sąd odsyłający powinien w szczególności sprawdzić, czy przysługujące przedsiębiorcy uprawnienie do jednostronnego rozwiązania umowy jest uzależnione od niewywiązania się przez konsumenta ze zobowiązania o zasadniczym dla danego stosunku umownego znaczeniu, czy uprawnienie takie przysługuje w przypadkach, w których takie niewywiązanie się ma charakter wystarczająco poważny w stosunku do kwoty pożyczki i okresu, na który jej udzielono, czy

uprawnienie to stanowi odstępstwo od mających zastosowanie w tym zakresie w braku uzgodnienia przez strony reguł, przez co dostęp do sądu i korzystanie z prawa do obrony przez konsumenta są utrudnione, zważywszy na środki procesowe, którymi ów konsument dysponuje, oraz czy prawo krajowe przewiduje odpowiednie i skuteczne środki umożliwiające konsumentowi, w odniesieniu do którego stosowany jest taki warunek umowny, zaradzenie skutkom tego jednostronnego rozwiązania umowy pożyczki (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Aziz, pkt 73, 75).

71 Zważywszy na całość powyższego rozumowania, na trzecie pytanie w sprawie C-116/13 należy zatem odpowiedzieć, że art. 3 ust. 1 i 3 dyrektywy 93/13 oraz pkt 1 lit. e) i g) i pkt 2 lit. a) załącznika do niej należy interpretować w ten sposób, że do celów oceny, czy warunek umowny dotyczący wcześniejszej wymagalności spłaty pożyczki hipotecznej, taki jak ten w postępowaniu głównym, ma nieuczciwy charakter, zasadnicze znaczenie ma w szczególności to, czy:

— przysługujące przedsiębiorcy uprawnienie do jednostronnego rozwiązania umowy jest uzależnione od niewywiązania się przez konsumenta ze zobowiązania o zasadniczym dla danego stosunku umownego znaczeniu;

— uprawnienie takie przysługuje w przypadkach, w których takie niewywiązanie się ma charakter wystarczająco poważny w stosunku do okresu, na który udzielono pożyczki, i do kwoty tej pożyczki;

— uprawnienie to stanowi odstępstwo od mających zastosowanie w tym zakresie w braku uzgodnienia przez strony reguł, przez co dostęp do sądu i korzystanie z prawa do obrony przez konsumenta są utrudnione, zważywszy na środki procesowe, którymi ów konsument dysponuje, oraz

— prawo krajowe przewiduje odpowiednie i skuteczne środki umożliwiające konsumentowi, w odniesieniu do którego stosowany jest taki warunek umowny, zaradzenie skutkom tego jednostronnego rozwiązania umowy pożyczki.

Na sądzie odsyłającym spoczywa zadanie dokonania tej oceny w świetle wszystkich okoliczności zawisłego przed nim sporu.

W przedmiocie kosztów

72 Dla stron w postępowaniach głównych niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionych przed sądami odsyłającymi, do nich zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniach głównych, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) Dyrektywę Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie istnieniu w państwie członkowskim przepisów takich jak te będące przedmiotem sporu w postępowaniach głównych, zgodnie z którymi sąd rozpoznający wniosek o wszczęcie egzekucji nie może, w ramach postępowania egzekucyjnego z hipoteki, ani badać, czy to z urzędu, czy na wniosek konsumenta, czy warunek zawarty w umowie będącej podstawą egzekwowanego długu i tytułu egzekucyjnego ma nieuczciwy charakter, ani zarządzić środków tymczasowych, w tym w szczególności zawieszenia egzekucji, kiedy ich zarządzenie jest niezbędne do zagwarantowania pełnej skuteczności ostatecznego rozstrzygnięcia sądu prowadzącego odpowiednie postępowanie rozpoznawcze, który jest właściwy do zbadania nieuczciwego charakteru tego warunku.

2) Artykuł 3 ust. 1 i 3 dyrektywy 93/13 oraz pkt 1 lit. e) i g) i pkt 2 lit. a) załącznika do niej należy interpretować w ten sposób, że do celów oceny, czy warunek umowny dotyczący wcześniejszej wymagalności spłaty pożyczki hipotecznej, taki jak ten w postępowaniu głównym, ma nieuczciwy charakter, zasadnicze znaczenie ma w szczególności to, czy:

— przysługujące przedsiębiorcy uprawnienie do jednostronnego rozwiązania umowy jest uzależnione od niewywiązania się przez konsumenta ze zobowiązania o zasadniczym dla danego stosunku umownego znaczeniu;

— uprawnienie takie przysługuje w przypadkach, w których takie niewywiązanie się ma charakter wystarczająco poważny w stosunku do okresu, na który udzielono pożyczki, i do kwoty tej pożyczki;

— uprawnienie to stanowi odstępstwo od mających zastosowanie w tym zakresie w braku uzgodnienia przez strony reguł, przez co dostęp do sądu i korzystanie z prawa do obrony przez konsumenta są utrudnione, zważywszy na środki procesowe, którymi ów konsument dysponuje, oraz

— prawo krajowe przewiduje odpowiednie i skuteczne środki umożliwiające konsumentowi, w odniesieniu do którego stosowany jest taki warunek umowny, zaradzenie skutkom tego jednostronnego rozwiązania umowy pożyczki.

Na sądzie odsyłającym spoczywa zadanie dokonania tej oceny w świetle wszystkich okoliczności sprawy w postępowaniu głównym.

Podpisy